

יט, ה – ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך
כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את כל הארץ
אשר דבר לתת לאבתך

ב. ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך. פרשה זו
הבטחה לעתיד¹, והוא מה שנאמר לאברהם בין הבתרים:
לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול
נהר פרת², ושם מונה והולך עשר עממין, כבשו השבעה
בימי יהושע, ונשארו שלשה: קיני, קנזי, וקדמוני, שלא
כבשו מעולם אבל הם לעתיד. ולשון "ואם" לשון ודאי,
ויורה על זה מה שאמר "כאשר נשבע", כלומר שבועה יש
בדבר זה. וכמוהו ואם מזבח אבנים תעשה לי³, שהוא לשון
ודאי, וכן אם כסף תלוה⁴, וכן ואם תקריב מנחת בכורים⁵,
שהרי מצאנום בתורה במקום אחר מצוות בפני עצמן⁶, וזה
יורה שלשון "אם" לשון ודאי הוא.

רבינו בחיי

יט, יז – ועמדו שני האנשים אשר להם
הריב לפני ה' לפני הכהנים והשיפטים אשר
יהיו בימים ההם

ג. ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני
ה'. יש לפרש דרומז על ימות המשיח, שיעמדו משה
ואליהו עד כי יבא שילה זה משה, וכן אליהו מפורש בפסוק
(מלאכי ג, י) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא גו',
ואמרו רז"ל בברכות פרק אין עומדין (לא): אר"א אליהו
הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ואתה הסיבות את לבם
אחורנית כו' ואר"א משה הטיח דברים כלפי מעלה, הנה
שני אנשים אלו הטיחו דברים ורבו עם ה'. וז"ש ועמדו שני
האנשים שלעתיד יעמדו אלו שני האנשים, אשר להם הריב
לפני ה' שהטיחו דברים ורבו עם ה' מאהבת ישראל. ועל
כן בר"ת וס"ת ועמדו שני האנשים אשר להם הריב תמצא
אותיות משה ואליהו.

קול אליהו

יז, יד-טו – כי תבוא אל הארץ אשר ה'
אלקיך ונתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת
אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי
שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך
בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל
לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא

א. כי תבוא אל הארץ וירשתה וישבתה בה.
מגיד שאין לך רשות למנות מלך עד אחר י"ד שנה של
כיבוש וחילוק כדי שלא יאמרו שהמלך כבשם ולא הקב"ה
אלא ככל הגוים, לזה אחר שכבשום וידעו שהקב"ה כבשם
כמו שאמר (דברים לא, ג) וידעת כי ה' אלקיך הוא עובר
לפניך הוא ישימם והוא יכניעם לפניך, ואמרת אשימה עלי
מלך, עתידין שתאמרו כן כי כן אמרו לשמואל שימה לנו
מלך לשפטנו ככל הגוים. שום תשים, שימה לשאול ושימה
לדוד, ועל אלו נאמר אשר יבחר, בשניהם נאמר בחר,
בשאל נאמר הראיתם כי בחר בו ה', ובדוד נאמר (תהלים
עח, ע) ויבחר בוד עבדו וגו'.

יש עוד מלך שלישי ולא נאמר בו בחירה אחר שנחלקה
מלכות בית דוד והמליכו לירבעם בן נבט, ועל זה השלישי
רמז ואמר מקרב אחיך וגו' שלא ה' במעמד כל ישראל כי
לא מלך כי אם על עשרה שבטים, עליו נאמר תשים עליך
מלך, אתה תשים, וכן ה' שנאמר וישלחו ויקראו לירבעם
וימליכו אותו, ולזה רמז השלישי, ולזה נזכר ב' פעמים מלך
כנגד מלכי יהודה ומלכי ישראל.

עוד נאמר שאמר מקרב אחיך, רמז לאגריפס המלך
שרצו לפסלו מן המלכות עד שדרשו מקרב אחיך הואיל
ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ב', לזה אמר מקרב אפילו
שאינו כולו מישראל אלא יש לו קורבה אחיך נקרא. מקרב
אחיך תשים עליך מלך לא, ר"ת מאת עמל, פירוש בהכרח
ולא ברצון ובחירה, וכן הוא אומר אתן לך מלך באפי, אמרו
חז"ל זה שאול ואקח בעברתי זה צדקיהו מלך יהודה המלך
האחרון שלקחו נבוכדנצר בעברתו של הקב"ה. עליך איש,
ר"ת בגימ' ינאי, וקראו נכרי על שעשה מעשה נכרי שהרג
חכמי ישראל כדאיתא בקידושין פרק האומר, ולזה אמר
אשר לא אחיך שלא עשה מעשה אחיך, איש נכרי אשר,
ר"ת גי' בן.

לא אחיך הוא, ר"ת בגימ' כוזבא, שדמו כל חכמי ישראל
שהוא מלך המשיח, לזה אמר אשר לא אחיך, אינו המשיח
שאנו מצפים. עליך איש אשר, ס"ת כשר, כלומר מלך כשר
הוא, לא קראו נכרי אלא בערך שאינו מלך המשיח, ומכאן
תבין שכל מה שה' עתיד להיות הכל רמוז בתורה.

שפתי כהן

(1) כפירוש הרמב"ן כאן (עמוד תלא-תלב).

(2) בראשית טו, יח.

(3) שמות כ, כה. וכן שם במכילתא פרשה יא ששלשה דברים הנזכרים כאן בדברי
רבינו הם כולן חובה.

(4) שם כב, כד.

(5) ויקרא ב, יד.

(6) מבואר במכילתא יתרו פרשה יא, ע"ש.